עין משפט
נר מצוה

א [טור או"ח סי' קען]: בג ב טור או"ח סימן תפו וש"ע סימן תפא סעי' ב בהגה"ה:

אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים שיעור מי מקוה ארבעים סאה אמר רב אשי אמר לי רבין בר חיננא שולחן של מקדש של פרקים הוה דאי ס"ד הדוקי הוה מיהדק אמתא באמתא היכי מטבליה מאי קושיא דילמא בים שעשה שלמה הוה מטביל ליה [א]דתני ר' חייא ים שעשה שלמה מחזיק מאה וחמשים מקוה טהרה: ולא יפחתו לו מארבעה: היכי מתקני רבנן מידי דאתי בה לידי סכנה והתניא [א]לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי ולא יקנח תרי ולא יעשה צרכיו תרי אמר רב נחמן אמר קרא [ג][1]ליל שמורים [ב]ליל המשומר ובא מן המזיקין רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה ואינו מצטרף לרעה רבינא אמר ארבעה כסי תקינו רבנן דרך חירות כל חד וחד מצוה

אמה על אמה ברום שלש אמות. מחזיקין ארבעים סאה חלקהו תחלה כולו ברומו שלש אמות יש בהן שמונה עשר טפחים חלקם לי"ו חלקים ותמצא לכל חלק וחלק טפח וחצי אצבע ומחזיק אחד מי"ו במ' סאה כמה הן ב' סאין וחצי סאה טפח וחצי אצבע כמה חומשי אצבעות הן עשרים ושנים וחצי חומש (א) הטפח כ' חומשים חצי אצבע ב' חומשין וחצי חלוק כ"ב חומשים וחצי לחמשה חלקים תמצא בכל חלק ד' חומשין וחצי חלוק ב' סאין וחצי סאה לחמשה חלקים תמצא בכל חלק חצי סאה נמצא לארבע חומשין וחצי חומש מחזיק חצי סאה ועוד ד' חומשין וחצי חומש מחזיק חצי סאה [ועוד ד' חומשין וחצי חומש מחזיק חצי סאה] נמצא כל אמה על אמה ברום י"ג חומשין וחצי חומש מחזיק סאה וחצי סאה חשוב סאה וחצי סאה ללוגין תמצא ל"ו לוגין כיצד סאה וחצי סאה תשעה קבין ששה קבים לסאה והקב ד' לוגין הרי ל"ו לוגין בכלי אמה על אמה ברום י"ג חומשים וחצי חומש חלוק הכלי באורך ורוחב לטפחים תמצא האמה על אמה ל"ו טפחים בטפח על טפח שהאמה ו' טפחים וכשתחלקנו לאורכו ברצועות שהן רחבות טפח תמצא בו ו' רצועות כל אחת ואחת רחבה טפח וארכה ששה חלוק כל רצועה לארכה לשש תמצא בשש רצועות ל"ו טפחים בטפח על טפח ומחזיק ל"ו לוגין נמצא כלי שהוא טפח על טפח ברום י"ג חומשים וחצי חומש מחזיק לוג וטפח ארבע אצבעות חלוק ארבע אצבעות על ד' אצבעות שתי וערב לד' נמצא כל רביעית אצבעים על אצבעים נמצא כל אצבעים על אצבעים ברום י"ג חומשים וחצי חומש מחזיק רביעית הלוג חשוב י"ג חומשים וחצי ותמצא בהן אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע: **של פרקים הוה.** שיכולין לפרוק רחבו לשנים: **דאי סלקא דעתך הדוקי מיהדק.** שאין יכולין לפרוק רחבו: **היכי מאי מטבלי ליה.** הואיל ורחבו אמה בכלי שהוא אמה על אמה: **תרי.** זוגות: **ולא יעשה אדם צרכיו.** תשמיש: **כוס של ברכת המזון.** שהוא רביעי ג): **לרעה אין מצטרף.** אבל בעלמא מצטרף כגון אם שתה שני כוסות והוא שלישי ולרעה אין מצטרף כגון אם שתה שלש והוא רביעי:

מלוה

רשב"ם

דהיינו אמה על אמה ברום שלש אמות. צריך שיהא הכלי מלא מים שיטבול בו האדם ושיערו חכמים דהיינו ארבעים סאה ומינה ילפינן לרביעית של תורה. כיצד חלקהו מתחלה כולו לרומו רומו של מקוה שלש אמות דהיינו שמונה עשר טפחים וחלקם לששה עשר חלקים ותמצא בכל חלק וחלק טפח וחצי אצבע גובה ברוחב אמה על אמה ומחזיק אחד מששה עשר בארבעים סאה דהיינו שני סאין וחצי סאה טפח וחצי אצבע כמה חומשי אצבעות הן עשרים ושנים וחצי חומש מד' אצבעות עשרים חומשין ומחצי אצבע ב' חומשין וחצי חלקם להני כ"ב חומשין וחצי לחמשה חלקים ותמצא בכל חלק וחלק ארבעה חומשין וחצי השלך מהן שני חלקים שהן תשעה חומשין ועכב בידך שלשה חלקים שהן שלשה עשר חומשין וחצי של רום הכלי דהיינו רום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע וכאשר מיעטת רום הכלי שני חלקים מחמשה ונשארו שלשה חלקים כן תמעיט את המשקין שנשארו בידינו מארבעים סאה שני סאין וחצי דהיינו חמשה חצאין השלך השני חלקים ועכב השלשה חלקים שהן סאה וחצי נמצא כלי של אמה מרובע ברום (ב) א] אצבע וחצי אצבע וחומש אצבע מחזיק סאה וחצי חלקהו לרחבו אמה על אמה יש בו ששה ושלשים חתיכות של טפח על טפח והסאה וחצי יש להם שלשים וששה לוגין נמצא כלי של טפח על טפח ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע מחזיק לוג דהיינו ארבע רביעיות חלקהו לרוחבו שתי וערב ותמצא בו ארבע פעמים אצבעים על אצבעים כנגד ארבע רביעיות נמצא כלי של אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע מחזיק רביעית דהיינו ביצה ומחצה. לשון קצר ששמע רבינו מרבי יעקב בר יקר רבו זצ"ל. איפה שלש סאין סאה ששה קבין קב ארבע לוגין לוג ששה ביצים דהיינו ארבע רביעיות. פירושא דקבא לא גרסינן כלל עד אמר רב אשי ופירוש הוא מהלכות גדולות של רב יהודאי. אמה על אמה יש בה שלשים וששה טפחים בטפח על טפח שהאמה ו' טפחים וכשתחלקנו לאורכו ברצועות שהן רחבות [טפח] תמצא בו ו' [רצועות] כל אחת ואחת רחבה טפח וארכה ו' טפחים ואח"כ חלק כל רצועה לארכה לששה תמצא בה ששה פעמים טפח על טפח וכן לששה רצועות הרי ל"ו טפחים: **שולחן של מקדש.** שולחן של זהב שעשה משה וכתיב ביה (שמות כה) אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קומתו: **של פרקים הוה.** שיכולין לפרק רוחבו לשנים וכן רגלי השלחן אינן מחוברין יפה ויכולין לפרקן: **דאי ס"ד הדוקי מיהדק.** שאין יכולין לפרק רחבו: **היכי מאי מטביל ליה.** הואיל ורחבו אמה בכלי שהוא אמה על אמה למקוה היה שם בעזרה כדאי' בסדר יומא (ד' לא.). א"נ באמת המים שבעזרה שבה מטבילין כלי שרת שנטמאו והיתה רחבה אמה ועל שם כך נקראת אמה כדתנן (יומא דף נח:) אלו ואלו מתערבין באמה. ולשון ראשון לשון רבינו יעקב מדאמר רב אשי למלתיה גבי מקוה: השלחן מקבל טומאה כדאמרינן בחומר בקודש (חגיגה כו:) דאמר ר"ל מאי דכתיב ד) השלחן הטהור מכלל שהוא טמא: **מחזיק מאה וחמשים מקוה טהרה.** במס' עירובין (יד:) מפרש מנא לן: **מי מסקני.** ארבע כוסות שהן זוגות דאתי בהו לידי סכנה דאפילו למ"ד לקמן ה) דארבעה אין בו משום זוגות אלא בתרי לענין כשפים מיהא חיישינן לקמן (קי:) בשמעתין: **תרי.** זוגות וה"ה לארבעה: **צרכיו.** תשמיש: **רבא אמר כוס של בהמ"ז.** שהוא שלישי לרעה אינו מצטרף להשלים זוגות לסכנה אם שותה רביעי אחריו וכי האי גוונא אמרי' לקמן (שם) וישמרך ו) לרעה אינו מצטרף:

מלוה

הנשאר בגובה שהוא אחד מכ"ד ישאר שיעור הירושלמי יתר כדבר מועט ולחומרא לא דק ועוד מפרש דבירושלמי איירי בעגולות שיוכל לרבע אצבעים על אצבעים מתוכם דהוי תילתא טפי כדאמר ריבועא מגו עיגולא פלגא פירוש פלגא של ריבוע הפנימי וכשתטיל שליש מגובה שהם י"ג חומשין וחצי ישארו ט' חומשין שהם אצבעים חסר חומש והתם נקט חסר שתות נקט כפי הירושלמי והירושלמי לא דק לחומרא והא דיסד הפייט (שם) לריבוע כוס ישועות לא שהוא מרובע אלא קאמר שאותו רביעית מוכן לד' כוסות של פסח שניתקנו כנגד גאולה וישועה: **אמה** על אמה. אדם מחזיק עם בגדיו אמה באמה כדאמרי' בעירובין ז) מקומו של אדם אמה ובשמעתא דכוכין (ב"ב דף קא.) משמע דכוך מחזיק אמה עם דופני הארון אלמא גוף האדם אין מחזיק אמה ובמקוה דבעינן אמה כדי שיכנס בריוח עם זרועותיו דאין נדבקין לגופו ח): **ברום** שלש אמות. ואע"ג דקומת אדם שלש אמות בלא הראש ולכך מצריך בכוכין ארבע אמות בשביל הראש ועובי הדפין במקוה סגי בשלש אמות דכשטובל עולין המים למעלה ומיירי כשהכלי גבוה משלש אמות דאם לא כן כשיכנס יפלו המים למטה ויחסר השיעור ובתרגום (שני פ"ט) דמגילה דחשיב שלש אמות לכל א' קטועי ראש הוי ט): **אמתא** באמתא היכי יתיב. °וא"ת אפילו אי אמתא באמתא יתיב תיקשי ליה היאך יכול להטביל השלחן אמתים ארכו ואמה וחצי קומתו במקוה דהוי אמה על אמה וי"ל שעם הרגלים היתה קומתו אמה וחצי והרגלים לא היו מחוברין עם השלחן וכן פירש רש"י בפרשת תרומה: **בים** שעשה שלמה. ובירושלמי פריך והלא שאובין הן ואע"ג דכלי שמחזיק מ' סאה בלח שהן כורים ביבש אינו מקבל טומאה דאין מיטלטל מלא וריקן לענין שאיבה כלי הוא כדאמר בי"ח דבר (שבת דף טז:) גבי המניח כלים תחת הצינור כו' ועוד יש שעשה שלמה היה של נחושת ומקבל טומאה אע"ג דאין מיטלטל מלא וריקן דדוקא כלי עץ איתקש לשק ומשני תיפתר כשהיו רגלי השוורים שהיה עומד עליו נקובים כמוציא רמון והיו מחוברין למעיין שתחתיהן והא דנקט כמוציא רמון היינו לבטל השוורים מתורת כלי שלא יקבל טומאה אבל להכשיר המים שהם סגי כשפופרת הנוד כדתנן בפ"ו דמקואות (משנה ה) ומטבילין בשידה תיבה ומגדל שהן נקובין כשפופרת הנוד ומורי הר"ר יחיאל פי' דצריך כאן כמוציא רמון לפי שהשוורים מפסיקין בין הים למעיין והוה ליה כהורק מכלי אל כלי כיון דמרחקי טובא וצריך שיבואו שם מים בשפע והביא ראיה מתוספתא: י)**ארבעה** כוסות. ירושלמי תמן תנינן כ)אין מבשלים יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו ר' יהודה מתיר מפני שמשביחו א"ר יוחנן מיחלפא שיטתיה דרבי יהודה פי' דקתני תורמין יין שאינו מבושל על המבושל אבל לא מן המבושל על שאינו מבושל ולכך מחליף ותני אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו דברי רבי יהודה וחכמים מתירין מפני שמשביחו ורבי אלעזר פליג עליה התם ולא מחליף והלכה כרבי יוחנן וכרבנן ואם כן יוצאין ארבע כוסות במבושל ומקדשין עליו ומברכין עליו בפה"ג: **רבא** אמר כוס של ברכה אין מצטרף לרעה. אע"ג דרבא גופיה קאמר לקמן וישמרך לרעה לא מצטרף וד' אין בהם משום זוגות תירץ רשב"ם דהיינו דוקא ממזיקין אבל לכשפים איכא למיחש:

עשרה

מסורת הש"ס

א) עירובין יד., ב) [ר"ה יא:], ג) [שלישי כצ"ל], ד) [ויקרא כד], ה) [דף קי.], ו) [במדבר ו], ז) [דף מח. ע' סוכה ז:], ח) [וע"ע תוספות יומא לא. סד"ה אמה], ט) [וע"ע תוספות שבת לג. ד"ה אמתא ובעירובין מח. ד"ה גופו ובחגיגה יח. ד"ה ברום וביומא לא. ד"ה אמה ובב"ב ק: ד"ה והסוכין], י) [שייך לעיל במשנה קט:], כ) [תרומות פי"א מ"א],

תורה אור השלם

1. לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא לַייָ לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הוּא הַלַּיְלָה הַזֶּה לַייָ שִׁמֻּרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: שמות יב מב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמה וכו' וחצי חומש כי הטפח כו': (ב) רשב"ם ד"ה דהיינו אמה וכו' נמצא כלי של אמה מרובע ברום אצבעים וחצי:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמתא וא"ת אפילו אי אמתא. עיין בספר ברית שלום על התורה פ' תרומה בפסוק ועשית שלחן:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רשב"ם ד"ה דהיינו וכו' ברום אצבע. נ"ל אצבעים:

מוסף רש"י

מקוה טהרה. ארבעים סאה (עירובין יד.).

רבינו חננאל

א: זה על אמה ברום שלש. ש"עורו חכמים מי מקוה א"בעים סאה. פי' רביעית ש'ל תורה ביצה ומחצה, כי ה"לוג הוא ששה ביצים. ר: יעית הוא ביצה ומחצה. ו: נן לוג וחצי לוג ו: ביעית, אלמא רביעית ר: יע לוג הוא. הין הוא ש: ים עשר לוג שנאמר ש: ון משחת קדש יהיה זה ל' זה בגימטריא י"ב הוא. נ: צא שיעור ההין י"ב לוג, ה: ן מ"ח רביעיות שהן ע: ב ביצים. ושיעור הקב א: בעת לוגין, שהן י"ו ר: יעיות. כדתנן הלל אומר מ: א הין מים שאובין פ: סלין את המקוה, וכמה ש: עור ההין שנים עשר ל: . [שמאי] אומר תשעת ק: ין שהן ל"ו לוג. אלמא ק: ארבעת לוגין הוא. ש: עור הסאה ששת קבין ש: ן שני הינין שהן כ"ד ל: שהן צ"ו רביעיות שהן ק: "ד ביצים. איפה שלשת ס: ין שהן י"ח קבין שהן (ד) [וי"ו] הינין שהן (ר צ) [ע"ב] לוגין שהן ר: יח רביעיות שהן תל"ב ב: ים. שיעור חלה מ: שירית האיפה, ועומר. זר הוא מ"ג ביצים וחומש ב: ה. וכן שיעור חלת מ: ה בפסח. רביעית של תו"ה אצבעיים על א: בעים ברום אצבעים וד: י' אצבע וחומש אצבע וב ודל. שהן בתבריתא י"' אצבעות חסר חומש א: בע. באצבע רוחב וב וצבע רום. מי מקוה א: ה על אמה ברום שלש, ש: גרום וחכמים ארבעים ס: ה, וכל סאה ששת קבין, וכ: קב ארבע לוגין, וכל לו: ארבע רביעיות. נמצא ש: ור המקוה תתק"ס לוג, ג' אלפים תת"מ רביעיות. וה: מה ו' טפחים וכל טפח ד' אצבעות בגודל. כ: יחלוק מ' סאה לשלש א: ות, נמצא בכל אמה על א: ברום [אמה] י"ג סאין ו: ליש סאה, ונמצא באמה על אמה ברום טפח שהוא ש: ית אמה, סאתים וח: שת לוגין ושליש לוג. נמ: א על זה החשבון בא זה על אמה ברום א: ע שהוא רובע טפח, י"ג לוג ושליש. ונמצאו בא זה על אמה ברום (א: בע) [אמה] י"ג אלף (ור זנ"ד) [ותתכ"ד] א: ע. נמצאו (כד') [כג'] א: ת אחד וארבעים אלף א: ע ותע"ב אצבעות בא: בע [אורך ובאצבע] רוד: ב ורום אצבע. וכ: תחשוב ארבעים סאה ש: ור המקוה, בכל סאה צ"' רביעיות כמו שב: רנוהו למעלה, נמצאו ג' אלפים שמונה מאות וא: בעים רביעיות שיעור הכ: וה. עוד תחשוב כ"ד או: " בי"ב רוחב קב ושני של: שי קב. בו' רוחב, קב וחס: שתות, שהוא ג' רב: יות הקב ושליש. (כ"') [בג'] רוחב, רביע הק: ושני שלישי רביעית שה: עשר ביצים. ברוחב אצ: ע, שלש ביצים ושליש ביצ: . עד כאן מדת הר: זב, מכאן ואילך מדת

רבינו חננאל (המשך)

האורך. י"ב אצבע אורך באצבע רוחב וברום אצבע, ביצה ושני שלישי ביצה, נמצאו ביצה ושני שלישיה עשרה שתותי ביצה (נשאר) [מחזיק] י"ב אצבעות אורך ברום אצבע ורוחב אצבע, כשתחלוק אלו י"ב אצבעות לי' שתותיהן, מגיע לכל שתות, אצבע וחומש אצבע, הוצא מהן אצבע וחומש לשתות האחד נשתיירו י"א אצבעות חסר חומש אצבע לט' שתותיהן שהן ביצה ומחצה שהיא רביעית של תורה. עוד דרך אחרת כשתחלוק מ"א אלף אצבע ותע"ב אצבעות לג' אלפים ותת"מ רביעיות, [יגיע] אחד עשר אצבעות פחות חומש לכל רביעית. נמצאים בכל רביע י"א אצבע חסר חומש אצבע. תאני ר' חייא ים שעשה שלמה מחזיק ק"נ מקוה טהרה. כבר פרשנוהו בעירובין במקומו פי' מבואר. לא יפחתו לו כו'. איפשר מתקני רבנן מילתא דאית בה סכנה והתניא לא יאכל תרי ולא ישתה תרי ולא יעשה צרכיו תרי. ופרקינן ליל שמורים המשומר מכל היזק. רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה ולא לרעה, וכשתחסיר כוס של ברכה נשארו ג' כוסות. רבינא אמר כל חדא וחדא מצוה בפני עצמה היא. ואינן מצטרפין זה עם זה.